

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 17.11.2016
Yayın Kabul Tarihi: 03.04.2017

Dil-Davranış İlişkisi Açısından Ortaokul Öğrencilerinin Olumsuz Söz ve Davranışları

Negative Words And Behaviours Of Middle-School Students From The Aspect Of Language-Behaviour Relationship

Doç. Dr. Mehmet KARA *
Okt. Yunus Emre ÇEKİCİ **

Öz:

Okul; öğretmen-öğretmen, öğretmen-idare, öğretmen-veli ve öğrenci-öğrenci iletişiminin yaşandığı sosyal bir alandır. Okul içinde en yoğun iletişim öğretmen-öğrenci arasında gerçekleşir. Öğretmen-öğrenci iletişiminin niteliği, eğitimin de niteliğini belirler. Öğretmen-öğrenci iletişimindeki olumsuzluk, eğitimde de olumsuzluğa yol açar. Bu çalışmada, dil-davranış ilişkisi açısından ortaokulda görev yapan öğretmenlerin öğrencilerinde gördüğü olumsuz söz ve davranışlar ele alınmıştır. Araştırmaya 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara'da üç ortaokulda görev yapan 67, Mersin'de üç ortaokulda görev yapan 52, toplam 119 öğretmen katılmıştır. Betimsel bir nitelik taşıyan bu çalışmada veriler açık uçlu anket formuyla toplanmıştır. Çalışmada öğrencilerin sadece olumsuz davranışlarının değil, aynı zamanda olumsuz sözlerinin de incelenmesi gerektiği savunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Olumsuz öğrenci davranışları, olumsuz öğrenci sözleri, istenmeyen öğrenci davranışları, öğretmen-öğrenci iletişimi, eğitimde iletişim, dil-davranış ilişkisi.

Abstract:

School is a social field where teacher-teacher, teacher-administrator, teacher-parent and student-student communication is experienced. The most intensive communication within the school takes place between the teacher and the student. The nature of teacher-student communication determines the nature of education. So the negativity in the teacher-student communication leads to the negativity in education. In this research, negative words and behaviors of students observed by secondary school teachers were examined from the aspect of language-behavior relationship. In the 2016-2017 education year, 67 teachers who worked in three secondary schools in Ankara and 52 teachers who work in three secondary schools in Mersin participated in this research. In this descriptive study, the data were collected through an open-ended questionnaire. In this study, it is argued that not only negative behaviors but also negative words of students should be examined.

Keywords: Negative students behaviors, negative students words, students misbehavior, teacher-student communication, communication in education, language-behaviour relationship

Giriş:

İnsanın kendinde var olan gizilgücü açığa çıkarması ve kimliğini inşa etmesi anlamındaki eğitim, diğer birçok becerinin yanı sıra etkili iletişimi de gerektirir. Okul içinde öğretmen-öğretmen, öğretmen-idare, öğretmen-veli, öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci iletişimi; eğitim yoluyla öğrencinin kendini gerçekleştirmesini ve kişiliğini inşa etmesini etkileyen ögeler arasındadır. Okul içi iletişimde kaynak ve alıcı arasındaki etkili iletişim becerileri, eğitimsel beklentilerin (kazanımların) gerçekleşmesine, öğrencinin kendini var etmesine zemin hazırlayabilir. Bu bakımdan gerek okul gerekse de sınıf içinde etkili iletişim becerileri sergilemek ve geliştirmek çok önemlidir.

İletişim temel anlamda bilgi, duygu ve düşüncelerin paylaşılması olmakla birlikte, aynı zamanda kişi ya da grupların davranış ve tutumlarını etkilemeye yönelik bir eylem olarak tanımlanmaktadır (Gürüz ve Temel Eğinli 2008: 5). Yalçın ve Şengül'e (2007: 750) göre iletişim, insanların duygu, düşünce, bilgi, yargı vb. gibi kavramları, belirli kodlar ve simgeler aracılığıyla anlamlı iletilere dönüştürerek aralarında kültür birliği taşıdığı veya taşımadığı diğer insanlarla veya çevrelerle paylaştıkları dinamik bir süreçtir. Bir başka tanıma göre de iletişim, bilgi üretme, aktarma ve anlama sürecidir (Dökmen 1995: 19). En yalın anlamıyla kişiler arasında bilgi, duygu, düşünce, istek ve hayallerin aktarılması anlamına gelen iletişim, toplum içinde yaşayan insanın, kendisini doğru, güzel ve etkili bir şekilde anlatabilmesi için mutlaka gerekli olan bir süreçtir (Temizyürek, Erdem ve Temizkan 2011: 1). Yapılan tanımlarda görüldüğü gibi, etkili iletişim toplumsal yaşamın niteliğini belirleyen en önemli becerilerden biridir. Çünkü toplumsal yaşamın her anı iletişim ağıyla örülüdür. Başka bir ifadeyle insan ve ilişkinin olduğu her yerde iletişim vardır. İnsan iletişimlerinin toplamıdır. "İletişim, insanoğlu için dış dün-

yayı yorumlayarak bireysel varlıklarının farkına varmalarına, bir biyolojik varlıklar yığını olmaktan kurtulup belli bir kültürün ve toplumun üyesi olmalarına (sosyalleşmelerine) ve içinde yaşamış oldukları toplumdaki ilişkilerini düzenlemelerine yardımcı olan vazgeçilmesi imkânsız bir yaşamsal zorunluluktur.” (Yalçın ve Şengül 2007: 749-750). İnsan, iletişim aracılığıyla toplumsal ilişkilerini düzenler ve toplumda kendine bir yer bulur. Eş deyişle kişi, toplumsal ilişkilerindeki yakınlığını veya uzaklığını iletişim becerisi ve algısı üzerine biçimlendirir. Hem kaynağın hem de alıcının iletişim becerisi; karşılıklı ilişkinin devamını, doyumunu ve niteliğini oluşturur. Bunun yanı sıra iletişim, toplumsal gerçekliğin belirlenmesinde de rol oynar; kişiler toplumsal gerçeklikteki konumlarını iletişim aracılığıyla edinir. İletişim kurmak, toplumsal gerçeklikte üzerine düşeni yapmak veya üzerine düşene karşı çıkmaktır. Her iki durumda da iletişim, toplumsal gerçeklikten yalıtılmış değildir. Bu bağlamda toplumsal yaşamın genelinde olduğu gibi, eğitim sürecinde de yani okul ve sınıfta da iletişim becerisi önem kazanır. Okul ve sınıf, öğrencilerin sadece bilgi edindikleri değil, aynı zamanda iletişim becerilerini kazanıp geliştirdikleri, toplumsal gerçekliğe iletişimsel katkı sundukları sosyal birer alandır.

“Eğitim öğretim süreci iletişimle paralellik göstermektedir. Bu süreçteki en etkin unsur olan öğretmen ve öğrenci, kaynak ve alıcı rollerini değişmeli olarak sürdürmektedir. Bunlar arasındaki iletişimin kalitesi eğitimin niteliğini etkileyen unsurlardan biridir.” (Kara ve Kutay 2016: 317). “Öğretmen öğrenci etkileşiminin temelinde öğretmenin kendisinde bulunan bilgi ve becerileri; davranış değiştirme, geliştirme veya oluşturma amaçlarıyla öğrenciyle paylaşması yatmaktadır. Bu paylaşma iletişim yoluyla olmaktadır. Bu anlamda öğrenmenin bir iletişim ürünü olduğu söylenebilir. Eğitime yüklenen başarısızlık bir anlamda iletişimdeki başarısızlık olarak kabul edilebilir.” (Deniz 2014: 541). Anlaşılmaktadır ki eğitim süreci aslında bir iletişim sürecidir. İletişim, eğitimin hem ortamı hem de yöntemidir. Başka bir deyişle sınıf bir iletişim ortamıdır ve öğrenme-öğretme eylemi de iletişimle sağlanır. Sınıf içinde de en yoğun iletişim akışı, öğretmen-öğrenci arasında gerçekleştiği için öğretmen-öğrenci iletişimindeki aksaklıklar ve olumsuzluklar; eğitimdeki başarıyı da doğrudan etkiler. Bu bağlamda, eğitimde program, yöntem-tekniğin etkisinden daha önce sınıf içi öğretmen-öğrenci iletişiminin üstünde durmak gerekir. Çünkü sınıf içinde etkili iletişim sağlanmazsa; program, yöntem-tekniğin etkisini göstermesi çok zordur. Etkili iletişim, eğitim sürecinin odağında yer alır.

“İletişimin bir bilim dalı olarak ele alınmasından sonra iletişim sürecini belirli açılardan açıklayan birçok model oluşturulmuştur. Bu modellerin çoğunun ortak özelliği, iletişimi kaynak (gönderici), mesaj (ileti), kodlama, kanal, alıcı (hedef) ve geri bildirim öğelerinden oluşan bir süreç olarak ele almasıdır. Buna gürlütü ve iletişimin gerçekleştiği ortamın diğer etkenlerini ekleyen modeller de bulunmaktadır.” (Deniz 2015b: 455). Eğitimi de bir iletişim süreci olarak kabul edersek, öğretmen-öğrenci ilişkisini daha sağlıklı bir biçimde anlayabiliriz. Bu bağlamda iletişim öğelerinden birindeki aksaklık veya olumsuzluk, eğitim süre-

cini de aksatacak ve olumsuz etkileyecektir. Sınıf içinde kaynak ve alıcı arasındaki ilişki (bu ilişki durağan değil, devingen bir yapıdadır), öğretim hedeflerinin gerçekleştirilmesinin zeminini oluşturmaktadır. Nitelikli bir iletişim, nitelikli bir eğitimin temeli konumundadır.

“Nesil farklılıklarının, iletişim çağının ve günümüz kültürünün etkisi altında öğretmen-öğrenci iletişimde problemler ortaya çıkmaktadır. Bu durum, eğitim öğretim faaliyetinin kalitesini düşürmektedir” (Deniz 2015a: 65). Bu nedenle öğretmen-öğrenci iletişimini ve bu iletişimde istenmeyen davranışları inceleyen birçok akademik araştırma yapılmıştır. Sözelimi Kutay (2016), dil-davranış ilişkisi açısından ortaokul öğrencilerinin öğretmenlerinde gördüğü olumsuz söz ve davranışları ele almıştır. Araştırma bulgularına göre öğrenciler, öğretmenlerin *derste masaj yaptırma, kalem ve silgi fırlatma, öğrencinin kafasında cetvel kırma, vurma, itme, kulak çekme, telefonla oynama, öğrenciler arasında ayırım yapma* gibi olumsuz davranışlar sergilediğini ifade etmiştir. Yine aynı araştırmanın bulgularına göre öğrenciler, öğretmenlerin *geri zekâlı, mal, aptal, beyinsiz, akılsız, öküz, salak, aptal, hayvan, zibidi, tembel, kopyacı, hayvan herif, it, çakal, serseri, sizden hiçbir şey olmaz, seni turşu ezmesi yaparım, disipline gönderirim, sınıfta bırakırım* gibi olumsuz sözler söylediklerini ifade etmiştir. Öğretmenlerin anılan söz ve davranışları, iletişimi ve eğitimi olumsuz yönde etkileyecek niteliktedir. Bu bakımdan, Kutay’ın (2016) çalışması dikkate değerdir. Ancak salt öğretmenin olumsuz söz ve davranışlarını ele almak, iletişim bağlamında yeterli değildir. Bir başka deyişle öğretmenlerin olumsuz söz ve davranışları, öğrencilerin olumsuz söz ve davranışlarından bağımsız ele alınamaz. Çünkü iletişim karşılıklıdır ve kaynak ile alıcı arasındaki devingen etkileşim, birbirini besler. Bu bağlamda öğrencilerin olumsuz söz ve davranışlarının neler olduğu da ilgi çekici bir sorudur.

Alan yazını incelediğinde öğretmenlerde görülen olumsuz davranışların yanı sıra sınıf içinde olumsuz öğrenci davranışlarını betimleyen çalışmalara da rastlamak olanaklıdır (bk. Atıcı 2004, Balay ve Sağlam 2008, Bay & Mert ve Ozan 2011, Çankaya ve Çanakçı 2011, Çapri & Balcı ve Çelikkaleli 2010, Çetin 2002, Çetin 2013, Gökdoğan 2007, Gökyer ve Doğan 2016, Karadağ ve Öney 2006, Kahraman 2006, Keskin 2002, Kocabey 2008, Öz 2012, Özdaş 2013, Özer & Bozkurt ve Tuncay 2014, Sadık ve Doğanay 2007, Siyez 2009). İlkokul, ortaokul ve lise düzeyinde istenmeyen öğrenci davranışlarının çeşitli değişkenler çerçevesinde incelendiği bu çalışmalarda, öğrencilerin olumsuz davranışları genellikle şöyle ortaya çıkmıştır: *söz almadan konuşma, derste fısıldaşma, derse katılmayı reddetme, öğretmene küsmeye, sınıf kurallarına uymama, derse geç gelme, sınıfta dolaşma, derste uyuma, derse ilgisizlik, derse hazırlanmadan gelme, ödevlerini yapmama, derste cep telefonu ile meşgul olma, derste arkadaşını rahatsız etme...* Alan yazınındaki bu çalışmaların hepsinde öğrencilerin sadece olumsuz davranışları üzerinde durulmuş, olumsuz sözleri araştırmaya dâhil edilmemiştir. Oysa davranış, sözden bağımsız değildir. Öğrencilerin sözleriyle davranışları bir bütündür ve bu bütünlük içinde incelenmelidir.

Dilbilimsel çalışmalar, dil ile davranış arasında dolaysız bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Dilbilimin alt dalları olan toplum dilbilim ve edimbilim, dil ile davranış arasındaki ilişkiyi konu edinir. Toplum dilbilim, dil-davranış ilişkisinin toplumsal yönüne, edimbilim ise dil-davranış ilişkisinin birlikteliğine vurgu yapar. Yine söz eylem kuramı da dil-davranış ilişkisinin araştırıldığı, dilbilimsel bir kuramdır. Dilbilimin yanı sıra eğitim alanlarında da dil-davranış ilişkisi üzerinde durulur. “Davranışçı yaklaşımın temsilcisi Skinner’e göre ‘Dil, bir davranıştır.’” (Güneş 2011: 129). Görüldüğü gibi dilbilim ve eğitim alanlarında, dil ile davranış arasında kuvvetli bir bağ olduğu ileri sürülmektedir. Bu kuramsal temele dayanarak öğrenci davranışları ile onların sözlerinin bir arada ele alınması gerektiği savunulabilir.

Bireyin gösterdiği davranışlar, çevresindeki insanları ve toplumsal kuralları etkilemesi açısından olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilir (Karadağ ve Öney 2006: 120). Öğrencilerin sergilediği olumlu veya olumsuz davranışlar, onların sözleriyle bir bütündür. Çünkü “Bireyler konuşurlarken sadece bir şeyi ifade etmiş olmazlar, aynı zamanda o anda yaşanan olayla veya konuşulan konuyla ilgili olarak bir tavır, bir davranış biçimi ortaya koyarlar.” (Selçuk 2007: 503). Kullanılan dil, aslında insanoğlunun davranışdır. Yani dil ile davranış birbirinden ayrı düşünmek olanaklı değildir (Yücel 2009: 517). Sözel olmayan davranışlar, sözel davranışlara eşlik eder (Yüksel Şahin 2014: 50). Bu nedenle dil-davranış ilişkisi sınıf içi iletişimde gözden kaçırılmamalıdır.

Planlı öğrenmenin gerçekleştiği mekân olan okul, aynı zamanda eğitimde dil-davranış etkileşiminin yansıdığı sosyal bir iletişim ortamıdır. Okulda ve sınıfta verimli ve doyurucu bir iletişim gerçekleşmezse, eğitimsel beklentiler karşılık bulamaz. Öğrencilerin sergilediği olumsuz söz ve davranışlar, okul türü öğrenmeyi etkileyen kayda değer bileşenlerden biridir. İletişim aynı zamanda, gerçekliğin ve anlamın toplumsal inşasında önemli bir rol oynar. Eğitim süreci gerçeklik ve anlam arayışı olduğuna göre, bu süreçte de iletişimin etkisi bir kez daha ortaya çıkar. Bu nedenle öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olması, söz ve davranışlarıyla öğrencilere örnek olması ve öğrencilerden gelebilecek olumsuz söz ve davranışlarla başa çıkacak stratejiler geliştirmesi; nitelikli bir eğitim için hem gerekli hem de zorunludur. Bunu yapabilmek için de öncelikle öğrencilerin olumsuz söz ve davranışlarının betimlenmesi yararlı olacaktır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sınıf içi iletişim karşılıklıdır. Sınıf içi iletişimde kimi zaman öğretmen kaynak, öğrenci alıcı olur; kimi zaman da roller değişir. Başka bir deyişle sınıf içinde donmuş, kalıplaşmış bir iletişim süreci yaşanmaz. Bu devingen iletişim sürecinde de birtakım olumsuzluklar yaşanabilir. Sınıf içinde öğretmenler olumsuz söz ve davranış sergileyebildikleri gibi, öğrencilerin de bu tür eylemler gerçekleştirdiği bilinen bir olgudur. Gerek öğretmenlerin gerek de öğrencilerin sergiledikleri bu tutum, eğitimin niteliğini belirleyen önemli bileşenler arasındadır.

Öğretmenlerin, öğrencilerin olumsuz söz ve davranışlarından yakındıkları bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışlarını belirlemek, öğretmenlerin sınıf içinde yeni iletişim stratejileri geliştirilmesine ve sorunlarla başa çıkma yolları bulmalarına yardımcı olabilir.

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerinde gördüğü, öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışları betimlemek ve tartışmaktır. Araştırmanın temel amacına koşut olarak aşağıdaki alt problemler, bu çalışmanın sınırlarını ve çerçevesini oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre 5 ve 6. sınıf kız öğrencilerinin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışları nelerdir?

Öğretmenlerin görüşlerine göre 5 ve 6. sınıf erkek öğrencilerinin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışları nelerdir?

Öğretmenlerin görüşlerine göre 7 ve 8. sınıf kız öğrencilerinin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışları nelerdir?

Öğretmenlerin görüşlerine göre 7 ve 8. sınıf erkek öğrencilerinin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışları nelerdir?

Çalışma, öğrenci-öğretmen iletişimde dil-davranış birlikteliğinin vurgulanması ve öğretmenlerin sınıf içinde karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri olumsuz söz ve davranışları betimleyerek onların iletişim stratejisi geliştirmelerine zemin hazırlaması bakımından önem taşımaktadır. Özellikle eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adayları, buradaki bulgulardan yararlanabilir ve böyle olumsuz söz ve davranışlarla başa çıkmak için çeşitli iletişim teknikleri geliştirebilir. Buradaki bulgular aynı zamanda, ülkemizde eğitimin niteliğini tartışmaya açması bakımından da ilgi çekicidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel bir nitelik taşımaktadır. Betimsel araştırmalar verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir biçimde tanımlamayı amaçlar (bk. Büyüköztürk vd. 2016). Betimsel araştırmalar, gruptaki bireylerin bir olgu ve olayla ilgili görüşlerinin, tutumlarının alındığı; var olan durumun, olgu ve olayların ayrıntılarıyla belirlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karakaya, 2011: 59). Bu araştırmada öğretmen görüşlerine göre, ortaokul öğrencilerinin olumsuz söz ve davranışlarını tespit etmek amaçlandığı için betimsel model kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmaya 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara'da üç ortaokulda görev yapan 67, Mersin'de üç ortaokulda görev yapan 52, toplam 119 öğretmen katılmıştır. İki farklı bölgedeki altı okulun seçilerek araştırma grubunun temsil

yeterliliği arttırılmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin çalıştığı okullar MEB'e bağlı devlet okullarıdır. Araştırma grubunun cinsiyet, branş ve deneyim yılı dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 1: Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	86	72
Erkek	33	28

Tablo 2: Araştırma Grubunun Branşa Göre Dağılımı

Branş	f	%
Türkçe	25	21
Fen Bilimleri	19	16
İngilizce	19	16
Matematik	17	14
Sosyal Bilimler	11	10
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	6	5
Beden Eğitimi	5	4
Rehber Öğretmen	5	4
Görsel Sanalar	5	4
Diğer Öğretmenler	7	6

Tablo 3: Araştırma Grubunun Deneyim Yılına Göre Dağılımı

Deneyim Yılı	f	%
0-5 Yıl	29	24
6-10 Yıl	30	25
11-15 Yıl	31	26
16-20 Yıl	15	13
21-25 Yıl	10	9
26 ve Üstü	4	3

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formu iki boyuttan oluşmaktadır. Birinci boyutta öğretmenlerin kişisel bilgileri (cinsiyet, branş ve deneyim) yer alırken, ikinci boyutta öğretmenlerin öğrencilerinde gördükleri, öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışlara ilişkin açık uçlu sorular bulunmaktadır.

Veriler toplanırken, öğretmenlerden, öğrencilerin öğretmenlerine karşı sergiledikleri olumsuz söz ve davranışları açıklamaları istenmiştir. Ancak veriler toplandıktan sonra öğretmenlerden bazılarının genel yanıtlar verdiği, öğrencilerin sadece öğretmenlerine karşı değil, arkadaşlarına karşı da sergilediği istenmeyen söz ve davranışları açıkladığı ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sınırlarının dışındaki yanıtlar, bulgular bölümünde ele alınmamış, sadece öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışları değerlendirilmiştir. Ayrıca anket soruları açık uçlu olduğu için, bazı sorulara hiç yanıt verilmemiş, bazı sorulara da birden fazla yanıt verilmiştir. Araştırmanın amacıyla ilgili olan yanıtların hepsi, bulgular bölümünde irdelenmiştir.

Veriler, araştırmanın amacıyla belirlenen değişkenler çerçevesinde frekans (f) ve yüzde (%) alınarak tablolar halinde analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Birbiriyle ilgili söz ve davranışlar, aynı bağlam içinde değerlendirilmiş ve bir bütün olarak kodlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin, dil-davranış ilişkisi açısından ortaokul öğrencilerinde gördükleri olumsuz söz ve davranışlara yönelik görüşlerinin alındığı anket sonucunda elde edilen bulgular, bu bölüm altında tablolar aracılığıyla analiz edilmiştir. Tablolar oluşturulurken, araştırma sorularına koşut olarak sınıf ve cinsiyet değişkenleri gözetilmiştir.

Öğretmenlerin ankete verdiği yanıtlar incelendikten sonra, birbiriyle benzer içeriğe sahip söz ve davranışlar aynı kod altında toplanmıştır. Bu şekilde frekans ve yüzde alınarak, olumsuz söz ve davranışların yoğunluk ve sıklığı da betimlenmeye çalışılmıştır. Bulgular yorumlanırken, sınıf ve cinsiyet değişkenlerinde farklılaşma üzerinde durulmuştur.

5 ve 6. Sınıfta Okuyan Kız Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Söz ve Davranışları

Öğretmen görüşlerine göre 5 ve 6. sınıfta okuyan kız öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz sözleri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: 5. ve 6. Sınıfta Okuyan Kız Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Sözleri

<i>Olumsuz Sözler</i>	f	%
"... ödevini yapmadı.", "... ödevini okulda yapıyor.", "... bunu dedi.", "... bana vurdu.", "Ben ...dan rahatsız oluyorum.", "... bana dalaşiyor."	10	26
"Bu ders çok sıkıcı.", "Ders ne zaman bitecek?," "Dersiniz çok sıkıcı geçiyor.", "Bu ders hiçbir şey yapmayalım.", "Bu ders dışarı çıkalım.", "Bu ders beden yapalım."	10	26
"Haksızlık yapıyorsunuz.", "Adaletsiz davranıyorsunuz.", "Bana hiç söz hakkı vermiyorsunuz.", "Hep aynı kişileri kaldırıyorsunuz.", "Hep o okuyor."	8	21
"Yaa öğretmenim!"	4	11
"Sizi sevmiyorum.", "Dersi sevmiyorum."	3	8
"İstemiyorum.", "Yapmayacağım.", "Okumayacağım."	2	5
"Hocam arkadaşım da ödevini yapmadı, ona neden eksi (-) vermediniz?"	1	3

Öğretmen görüşlerine göre 5 ve 6. sınıfta okuyan kız öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz davranışları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: 5 ve 6. Sınıfta Okuyan Kız Öğrencilerinin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Davranışları

<i>Olumsuz Davranışlar</i>	f	%
Arkadaşlarını öğretmene yerli yersiz şikâyet etmek/ispiyonlamak	31	22
Derste söz almadan konuşmak, derste arkadaşlarıyla izinsiz konuşmak	27	19
Sınıf kurallarına uymamak (Dersteyken ayağa kalkmak, sırayı itmek, izin almadan tahtayı silmek, çöp atmak bahanesiyle ayağa kalkmak)	25	18
Dersi ve öğretmeni ciddiye almamak (Derste ders dışı şeylerle ilgilenmek, ödev yapmamak, bahane üretmek, dersi dinlememek, dersin materyallerini getirmemek, derse geç gelmek)	20	14
Öğretmene küsmek ve öğretmeni kıskanmak	10	8
Derste bir şeyler yiyip içmek, sakız çiğnemek	10	8
Derste öğretmene gereksiz sorular sormak ve her şey için onay beklemek	6	4
Diğer davranışlar (Öğretmene yalan söylemek, öğretmene dil çıkarmak, öğretmenin dikkati çekmek için arkadaşlarıyla kavga etmek, öğretmenin sözünü kesmek vb.)	6	4
Derste ve teneffüste öğretmene sarılmak istemek	4	3
Toplam	139	

Tablo 4'te görüldüğü gibi, 5 ve 6. sınıfta okuyan kız öğrenciler en fazla "... ödevini yapmadı.", "... ödevini okulda yapıyor.", "... bunu dedi.", "... bana vurdu.", "Ben ...dan rahatsız oluyorum.", "... bana dalaşiyor." gibi şikâyet etme sözlerini kullanmaktadır.

Tablo 5'te de öğretmenler, 5 ve 6. sınıftaki kız öğrencilerin arkadaşlarını öğretmenlerine yerli yersiz şikâyet ettiklerini belirtmektedir. Yine aynı sınıf ve cinsiyet düzeyinde öğrencilerin öğretmenlerine “Haksızlık yapıyorsunuz.”, “Adaletsiz davranıyorsunuz.”, “Bana hiç söz hakkı vermiyorsunuz.”, “Hep aynı kişileri kaldırıyorsunuz.”, “Hep o okuyor.” gibi sitem edici sözler kullandıkları tespit edilmiştir. Tablo 5'te de öğretmenler, 5 ve 6. sınıftaki kız öğrencilerin öğretmene küstüğünü ifade etmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin olumsuz söz ve davranışlarının aynı doğrultuda olduğunu göstermektedir.

Derste söz almadan konuşmak, sınıf kurallarına uymamak neredeyse bütün sınıf düzeylerinde benzer olan olumsuz davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

5 ve 6. Sınıfta Okuyan Erkek Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Söz ve Davranışları

Öğretmen görüşlerine göre 5 ve 6. sınıfta okuyan erkek öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz sözleri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: 5 ve 6. Sınıfta Okuyan Erkek Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Sözleri

<i>Olumsuz Sözler</i>	f	%
“Dersiniz çok sıkıcı geçiyor.”, “Çok ders işledik.”, “Hep ders işliyorsunuz.”, “Ders işleyecek miyiz?”, “Bu ders hiçbir şey yapmayalım.”, “Dışarı çıkalım.”, “Niye dışarı çıkartmıyorsunuz?”, “Bu ders top oynayalım.”, “Bu ders beden yapalım.”...	13	31
“Hocam bu senin hakkında ... diyor.”, “... ödevini hep okulda yapıyor.”, “... bunu dedi.”, “... bana vurdu.”, “... bana dalaşiyor.”, “Başkan hep bizi yazıyor, biz bir şey yapmıyoruz.”	10	24
“Haksızlık yapıyorsunuz.”, “Bana hiç söz hakkı vermiyorsunuz.”, “Hep aynı kişileri kaldırıyorsunuz.”, “Hep o okuyor.”, “Niçin yalnızca bana kızılıyorsunuz?”	8	19
“Yaa öğretmenim!”, “Yaa hoccaam!”	4	10
“Sizi sevmiyorum.”, “... Hocayı daha çok seviyorum.”	2	5
“İstemiyorum.”, “Bana ne!”, “Yapmayacağım.”	2	5
Nöbetteyken “İçeri girin!” diyen öğretmeni taklit etmek	1	2
Öğretmenle “sen” diye konuşmak	1	2
“Yine mi ödev!”	1	2

Öğretmen görüşlerine göre 5 ve 6. sınıfta okuyan erkek öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz davranışları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: 5 ve 6. Sınıfta Okuyan Erkek Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Davranışları

<i>Olumsuz Davranışlar</i>	f	%
Arkadaşlarını öğretmenine yerli yersiz şikâyet etmek/işpiyonlamak	27	31
Derste söz almadan konuşmak, derste arkadaşlarıyla izinsiz konuşmak	25	24
Sınıf kurallarına uymamak (Derste ayağa kalkmak, sırayı itmek, izin almadan tahtayı silmek, çöp atmak bahanesiyle ayağa kalkmak, pencereden dışarıya bakmak, dersin ortasında durup dururken şarkı söylemek vb.)	25	19
Dersi ve öğretmeni ciddiye almamak (Derste ders dışı şeylerle ilgilenmek, ödev yapmamak, bahane üretmek, dersi dinlememek, dersin materyallerini getirmemek, derse geç gelmek vb.)	24	10
Derste bir şeyler yiyip içmek, sakız çiğnemek	8	5
Yalan söylemek	5	5
Derste öğretmene gereksiz sorular sormak ve her şey için onay beklemek	4	2
Öğretmenin sözünü kesmek	2	2
Öğretmenle “sen” diye konuşmak, arkadaşına şaka yapar gibi öğretmenine şaka yapmak	2	2

Tablo 6'ya göre 5 ve 6. sınıfta okuyan erkek öğrencilerin, öğretmenlerine karşı en çok “Dersiniz çok sıkıcı geçiyor.”, “Çok ders işledik.”, “Hep ders işliyorsunuz.”, “Ders işleyecek miyiz?”, “Bu ders hiçbir şey yapmayalım.”, “Dışarı çıkalım.”, “Niye dışarı çıkartmıyorsunuz?”, “Bu ders top oynayalım.”, “Bu ders beden yapalım.” gibi derse karşı isteksizliği anlatan sözleri kullandıkları tespit edilmiştir. Tablo 7'ye göre “Dersi ve öğretmeni ciddiye almamak (Derste ders dışı şeylerle ilgilenmek, ödev yapmamak, bahane üretmek, dersi dinlememek, dersin materyallerini getirmemek, derse geç gelmek)” öğretmenlerin tespit ettiği olumsuz davranışlar arasındadır.

Tablo 6'ya göre 5 ve 6. sınıfta okuyan erkek öğrenciler, öğretmenlerine karşı “Hocam bu senin hakkında ... diyor.”, “... ödevini hep okulda yapıyor.”, “... bunu dedi.”, “... bana vurdu.”, “... bana dalaşiyor.”, “Başkan hep bizi yazıyor, biz bir şey yapmıyoruz.” gibi olumsuz şikâyet sözleri kullanıyor. “Haksızlık yapıyorsunuz.”, “Bana hiç söz hakkı vermiyorsunuz.”, “Hep aynı kişileri kaldırılıyorsunuz.”, “Hep o okuyor.”, “Niçin yalnızca bana kızılıyorsunuz?” gibi öğretmeni haksızlıkla itham eden sözeylemler de öğretmen görüşlerine göre tespit edilmiştir.

Tablo 4, 5, 6 ve 7 incelendiğinde görülmektedir ki 5 ve 6. sınıfta okuyan öğrencilerin olumsuz söz ve davranışları, cinsiyetler arasında önemli bir farklılaşma sergilememektedir. 5 ve 6. sınıfta okuyan hem kız hem de erkek öğrenciler, benzer olumsuz söz ve davranışlar sergilemektedir.

7 ve 8. Sınıfta Okuyan Kız Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Söz ve Davranışları

Öğretmen görüşlerine göre 7 ve 8. sınıfta okuyan kız öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz sözleri Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8: 7 ve 8. Sınıfta Okuyan Kız Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Sözleri

<i>Olumsuz Sözler</i>	f	%
“Yine mi ders!”, “Üff, bugün ders işlesek!” “Bu konu çok gereksiz.”, “Bu ders çok sıkıcı.”, “Bu formül/kural neden var? Çok saçma!”, “Yeter artık test çözmek istemiyorum.”, “İçimiz dışımız TEOG oldu.”, “Hep soru çözüyoruz.”, “Dersi dinlemekten zevk almıyorum.”, “Çok sıkıldım.”, “Ders dinlemek istemiyoruz, biraz sohbet edelim mi?”, “Canım ders dinlemek istemiyor.”, “Yaa hocam, yine mi?” “Aman hocam, ne işimize yarayacak!” “Keşke bugün okula gelmeseydim.” “Hocam, dersin bitmesine kaç dakika var?”	24	34
“Siz bize karışamazsınız.”, “Ben istediğim gibi hareket ederim.”, “Sizi ilgilendirmez.”, “Size ne!”, “Sizce öyle, bence böyle.”, “Hocam zaten çalışıyoruz, söylemenize gerek yok!”, “Aman, gelirse gelsin, ne olacak sanki!”	11	16
Öğretmenle sokak ağzıyla konuşmak	7	10
Öğretmene “sen” diye hitap etmek	6	8
“İstemiyorum.”, “Yapmayacağım.”, “Canım İstemiyor.”, “Okumayacağım.”, “Bana ne!”	6	8
(Ağzını yayararak) “Yaa öğretmenim!”, Yaa Hoccaamm!”, “Aman Hoccaam!”, “Hoccaam!”, “He hocam!”	6	8
“Hocam şişko olmuşsunuz.”, “Çok çirkinsiniz.”, “Hocam telefonunuz berbat!”, “Çok cimrisiniz.”, “Kıyafetiniz çok güzel, kaçta aldınız.”	6	8
“Neden sadece bizi uyarıyorsunuz, herkes konuşuyor.”, “Haksızlık yapıyorsunuz.”	3	5
“Siz beni anlayamazsınız.”, “Beni anlamıyorsunuz.”	2	3

Öğretmen görüşlerine göre 7 ve 8. sınıfta okuyan kız öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz davranışları Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9: 7 ve 8. Sınıfta Okuyan Kız Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Davranışları

<i>Olumsuz Davranışlar</i>	f	%
Derse karşı sorumsuzluk/kayıtsızlık, dersi dinlememek, dersi önemsememek, ders araç gereçlerini getirmemek, dersi kaynatmaya çalışmak, ödev yapmamak, dersten çok dış görünüşüyle (saçıyla, elbisesiyle) meşgul olmak	32	33
Öğretmene ukalalık yapmak, öğretmene aşırı itiraz, öğretmene karşı çıkmak, öğretmene cevap yetiştirmek, uyarıların tam tersini yapmak, “Ben bilirim,” havasıyla öğretmene burun kıvrımak, öğretmene dudak bükme, uyarıları umursamadığını belirtir şekilde omuz silmek, doğru cevabı kabullenmek istemeyerek kendi cevabının doğru olduğunu iddia etmek	29	30
Derse geç gelmek, sınıfa kapıyı çalmadan girmek, dersten kaçmak	8	8
Hep bir ağızdan konuşmak, söz almadan konuşmak	7	8
Derste sakız çiğnemek, sakız patlatmak	7	8
Derse ilgisiz olmayan sorular sormak, gereksiz konuşmak, gereksiz espriler yapmak	5	5
Yalan söylemek	4	5
Ders esnasında sınıf arkadaşlarıyla ağız dalaşına girmek	2	2
Öğretmenini aşağılayıcı bir şekilde taklit etmek	1	1

Tablo 8’e göre, 7 ve 8. sınıfta okuyan kız öğrencilerin “Yine mi ders!”, “Üff, bugün ders işlesek!”, “Bu konu çok gereksiz.”, “Bu ders çok sıkıcı.”, “Bu formül/kural neden var? Çok saçma!”, “Yeter artık test çözmek istemiyorum.”, “İçimiz dışımız TEOG oldu.” gibi derse karşı ilgisizlik bildiren sözleri sıklıkla kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Bu bulguya koşut olarak Tablo 9’a göre aynı düzeydeki öğrenciler en fazla “Derse karşı sorumsuzluk/kayıtsızlık, dersi dinlememek, dersi önemsememek, ders araç gereçlerini getirmemek, dersi kaynatmaya çalışmak, ödev yapmamak, dersten çok dış görünüşüyle (saçıyla, elbisesiyle) meşgul olmak” gibi olumsuz davranışları sergilemektedir.

Tablolar incelendiğinde 7 ve 8. sınıftaki kız öğrencilerin, 5 ve 6. sınıftaki kız öğrencilere göre öğretmenlerine daha fazla itiraz ettikleri, ukalalık yaptıkları “Siz bize karışamazsınız.”, “Ben istediğim gibi hareket ederim.”, “Sizi ilgilendirmez.”, “Size ne!”, “Sizce öyle, bence böyle.”, “Hocam zaten çalışıyoruz, söylemenize gerek yok!”, “Aman, gelirse gelsin, ne olacak sanki!” gibi öğretmene itiraz eden sözler kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler, bu durumun ergenlikle ilgili olduğunu dile getirmektedir.

Sınıf düzeyi yükseldikçe, öğretmenle sokak ağzıyla konuşmak, öğretmene “sen” diye hitap etmek gibi olumsuz sözlerin öğrenciler tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. 5 ve 6. sınıf öğrencilerinde öğretmene küsme davranışı varken, 7 ve 8. sınıf öğrencileri öğretmenlerine “Hocam şişko olmuşsunuz.”, “Çok çirkinsi-

niz.”, “Hocam telefonunuz berbat!”, “Çok cimrisiniz.”, “Kıyafetiniz çok güzel, kaç a aldınız.” gibi sözler söylemektedir. Bu durum, öğrencilerin farklı gelişim dönemlerinde farklı olumsuz söz ve davranış sergilediklerine kanıt olarak gösterilebilir.

7 ve 8. Sınıfta Okuyan Erkek Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Söz ve Davranışları

Öğretmen görüşlerine göre 7 ve 8. sınıfta okuyan erkek öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz sözleri Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10: 7 ve 8. Sınıfta Okuyan Erkek Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Sözleri

Olumsuz Sözler	f	%
“Yine mi ders!”, “Bu konu çok gereksiz.”, “Bu ders çok sıkıcı.”, “Bu formül/kural neden var? Çok saçma!”, “Hocam olmuş bitmiş, ne gerek var.”, “Sürekli ders işliyoruz, biraz sohbet edelim.”, “İçimiz dışımız TEOG oldu.”, “Biz bu dersin ne faydasını göreceğiz.”, “Anlattığınız bilgiler işimize yaramayacak.”, “Çok sıkıldım.”, “Ders dinlemek istemiyoruz, biraz sohbet edelim mi?”, “Çok ders işledik, dışarı çıkalım.”, “Oyun oynayalım.”, “Canım ders dinlemek istemiyor.”, “Hocam, dersin bitmesine kaç dakika var?”	26	30
“Bana karışamazsınız”, “Ben istediğim gibi hareket ederim.”, “Vereceğiniz hiçbir cezayı kabul etmiyorum.”, “Kime dersiniz deyin.” “Benim özel tercihim, kimse karışamaz.”, “Bana bir şey yapamazsınız.”, “Sizi ilgilendirmez.”, “Size ne!”, “Aman, gelirse gelsin, ne olacak sanki!”, “İdarenin haberi var.”	18	21
Teneffüste öğretmenin duyacağı şekilde arkadaşıyla küfürlü konuşmak	15	17
Öğretmenle sokak ağzıyla konuşmak, öğretmene “Günaydın güzelli!” demek	6	7
Öğretmene “sen” diye hitap etmek	6	7
“İstemiyorum.”, “Yapmayacağım.”, “Başkası yapsın.”, “Okumayacağım.”, “Bana ne!”	6	7
(Ağzını yayararak) “Yaa!”, “Yaa Hoccaamm!”, “Hoccaam!”, “He hocam!”, “Ne var ya!”	6	7
“Haksızlık yapıyorsunuz.”, “Kızları tutuyorsunuz.”	4	4

Öğretmen görüşlerine göre 7 ve 8. sınıfta okuyan erkek öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz davranışları Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11: 7 ve 8. Sınıfta Okuyan Erkek Öğrencilerin Öğretmenlerine Karşı Olumsuz Davranışları

<i>Olumsuz Davranışlar</i>	f	%
Derse karşı sorumsuzluk/kayıtsızlık, dersi dinlememek, dersi önemsememek, ders araç gereçlerini getirmemek, dersi kaynatmaya çalışmak, ödev yapmamak, derste uyumak	35	35
Öğretmene ukalalık yapmak, öğretmene diklenmek, öğretmene aşırı itiraz, öğretmene karşı çıkmak, öğretmene sesini yükseltmek, kadın öğretmene el kol hareketi yapmak, öğretmene cevap yetiştirmek, öğretmen çağırmasına rağmen onun yanına gitmemek, uyarıları duymazlıktan gelmek, kapıyı çarpıp sınıftan çıkmak	30	30
Derse geç gelmek, sınıfa kapıyı çalmadan girmek, dersten kaçmak	10	10
Hep bir ağızdan konuşmak, söz almadan konuşmak, derste fısıldaşmak	10	10
Öğretmenin karşısında bacak bacak üstüne atmak	4	4
Derste sakız çiğnemek	3	3
Derse ilgisiz olmayan sorular sormak, gereksiz konuşmak, gereksiz espriler yapmak	3	3
Yalan söylemek	3	3
Ders esnasında sınıf arkadaşlarıyla ağız dalaşına girmek	2	2

Tablo 10'a göre 7 ve 8. Sınıfta okuyan erkek öğrencilerin en fazla "Hocam olmuş bitmiş, ne gerek var.", "Sürekli ders işliyoruz, biraz sohbet edelim.", "İçimiz dışımız TEOG oldu.", "Biz bu dersin ne faydasını göreceğiz.", "Anlattığınız bilgiler işimize yaramayacak." gibi olumsuz sözler kullandıkları tespit edilmiştir. Tablo 11'de öğretmenler, 7 ve 8. Sınıfta okuyan erkek öğrencilerin en fazla derse karşı sorumsuz/kayıtsız davranışlarda bulunduğunu açıklamıştır.

Tablolar incelendiğinde 7 ve 8. sınıftaki erkek öğrencilerin, 5 ve 6. Sınıftaki erkek öğrencilere göre öğretmenlerine daha fazla itiraz ettikleri, öğretmenlerine diklendikleri, "Bana karışamazsınız", "Ben istediğim gibi hareket ederim.", "Verdiğiniz hiçbir cezayı kabul etmiyorum.", "Kime dersiniz deyin." "Benim özel tercihim, kimse karışamaz.", "Bana bir şey yapamazsınız.", gibi olumsuz sözler kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler, bu durumun ergenlikle ilgili olduğunu dile getirmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmenlerin, dil-davranış ilişkisi açısından ortaokul öğrencilerinde gördükleri olumsuz söz ve davranışları belirlemeye yönelik bu çalışmada, ulaşılan bulgulardan bir bölümünün alan yazındaki bulgularla benzerlik taşıdığı görülmektedir. Gökyer ve Doğan'ın (2016), Elazığ İlindeki ilkokul, ortaokul ve değişik türdeki liselerde görev yapan 39 yönetici ve 192 öğretmenle yapılan görüşme sonucunda öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz davranışları şöyle belirlenmiştir: dik başlı ve saygısız davranmak, söz dinlememek, öğretmenlerin sorularına ukala cevaplar vermek, öğretmenin derste anlattıklarını dinlememek, derse hazırlıksız gelmek, ödevlerini yapmamak, bayan öğretmenlere saygısızlık yapmak, öğretmeni ile dalga geçmek, öğretmenin açığını yakalamaya çalışmak, yalan söylemek, öğretmeni sevmemek, öğretmene değer vermemek, öğretmen sınıfta yokmuş gibi davranmak. Siyez'in (2009), liselerde görev yapan 109 öğretmenle yaptığı görüşme de öğrencilerin öğretmenlerine karşı saygısız davranışlarda bulunduğu, öğretmenlerine karşılık verdikleri ve kafa tuttukları sonucu çıkmıştır. Bu çalışmada da öğrencilerin öğretmenlerine karşı benzer olumsuz davranışları sergiledikleri bulunmuştur. Dolayısıyla çalışma, alan yazınındaki diğer çalışmalarla örtüşmekte, diğer çalışmaların bulgularını desteklemektedir. Çalışmanın özgün yanı ise, sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre benzeşen ve farklılaşan olumsuz davranışları betimlemesidir. Çalışmanın bir diğer özgün yanı da olumsuz davranışların yanı sıra olumsuz sözleri de listelemiş ve sınıflandırmış olmasıdır. Öğrencilerin olumsuz davranışlarıyla olumsuz sözleri birbirinden ayrı ele alınamaz. Bu nedenle, bundan sonraki çalışmalarda öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz sözlerini inceleyen farklı çalışmalara gereksinim vardır.

Çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç da 5 ve 6. sınıf öğrencileriyle 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin farklı söz ve davranışları sergilediği veya sergilenen benzer davranışların sıklığının farklılaştığıdır. Buradan hareketle öğretmenlerin sınıf yönetiminde ve etkili iletişimde sınıflar arası gelişim farklılıklarını gözetmesi gerektiği önerisi dile getirilebilir. Öğrencilerin olumsuz söz ve davranışlarıyla onların bilişsel, ahlaksal ve fizyolojik gelişimleri arasındaki ilişki, farklı çalışmalarla ele alınabilir.

Kutay (2016), yüksek lisans tezinde, dil-davranış ilişkisi bağlamında öğrencilerin öğretmenlerinde gördüğü olumsuz söz ve davranışları incelemektedir. Ancak sınıf, sadece öğretmenin değil, öğrencinin de etkin olduğu bir alandır. Başka bir deyişle, sınıfta öğretmenlerin olumsuz söz ve davranışlarının yanı sıra öğrencilerin de olumsuz söz ve davranışlarından bahsetmek gerekir. Çoğu zaman, bu olumsuzluklar birbirini tetikler. Bu nedenle bu çalışma, Kutay'ın çalışmasını tamamlar niteliktedir. Sınıf içinde karşılıklı anlayışa ve hoşgörüyeye dayanan bir iletişimin oluşturulması gerekliliği açıktır.

Sınıf içinde kullanılan dil ve sergilenen davranışlar, eğitimin niteliği hakkında da ipucu vermektedir. Sınıf içinde saptanan öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz söz ve davranışları, eğitim öğretim sürecini olumsuz yönde etkilemekte-

dir. Bu nedenle öğretmenlerin alan bilgilerinin yanında, etkili iletişim becerilerine hâkim olması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Öğretmen, sınıf içinde dil ve davranış özelliklerini gözetken, etkili iletişim stratejileri geliştirerek öğrencilerle etkileşen bir konumda olmalıdır. Sınıf içinde hem öğretmenin hem de öğrencilerin olumsuz söz ve davranışları, Türkiye’de eğitimin niteliğini düşürmektedir. Bu nedenle nitelikli bir eğitim için, karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü dayanan nitelikli bir iletişimin geliştirilmesi zorunludur.

Bu tür çalışmalar göstermektedir ki öğrencilerin son yıllarda bu kadar çok olumsuz söz ve davranışlarının oluşmasının sebepleri üzerinde; eğitimci, sosyolog ve psikologların araştırma yapmaları ve çözümler sunmaları; ayrıca öğretmenlerin bu sorunları aşmaya yönelik iletişim stratejileri geliştirmeleri ve velilerin de kendilerini sorgulayarak aile ve çocuk eğitimi üzerine eğitimler alarak bu soruna çözüm üretmeleri elzem görünmektedir.

Öğrencilerin gösterdikleri bu olumsuz söz ve davranışlar, sadece öğretmen-öğrenci arasındaki öğretimi ve iletişimi olumsuz yönde etkilememektedir aynı zamanda sınıf içinde ve dışında öğrenciler arasındaki hem iletişimi hem de “saygı, sevgi, hoşgörü, arkadaşlık, güven, yardımlaşma, birliktelik, nezaket... gibi” değerleri de olumsuz (zayıflaması, azalması, yok olması gibi) yönde etkilemektedir. Okulun temel görevlerinden biri de öğrencileri sosyal hayata hazırlamaktır.

Birçok öğretmen dersinin 10-15 dakikasını öğrencilerin bu söz ve davranışlarının düzeltilmesiyle ilgili konuşmalar yaparak geçirirken birçok öğretmen de umursamaz ve duymaz bir tavırla bu sorunu geçiştirmeye çalışmaktadır. Bu her iki durumda da öğretme ve öğrenme süreci olumsuz yönde etkilenmektedir.

Öğrencilerin bu olumsuz söz ve davranışları karşısında; MEB yetkililerine (rehberlik öğretmenleri, yöneticiler/idareciler ve program hazırlayıcılarına) ve kitap yazarlarına da (kitaptaki ve programdaki temalara/konulara/kazanımlara değerler eğitiminin daha çok yansıtılması gibi) bu sorunun çözümüyle ilgili bir takım görevler düşmektedir.

Bu çalışma, öğrencilerin olumsuz sözlerinin bir seçkisini sunmaktadır. Bilindiği gibi Türk dilinde öğrenci sözlerini derleyen çalışmaların sayısı kısıtlıdır, oysa Batı dillerinde, her yıl güncellenen öğrenci dili sözlükleri hazırlanmaktadır. Bu çalışma aynı zamanda, Türkçe için genel olarak sözlü dil özel olarak da öğrenci dili derlemelerinin oluşturulması için bir çağrı niteliği taşımaktadır.

Kaynakça:

ATCI, Ahmet (2004), İlköğretim 1. Kademe Öğretmenlerinin Sınıf İçi Problem Davranışlara Yönelik Müdahalelerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

BALAY, Refik ve SAĞLAM, Miraç (2008), “Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşleri”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11 (5), 1-24.

BAY, Erdal, MERT, Osman ve OZAN, Ceyhun (2011), “İlköğretim 6-8. Sınıflarda Ortaya Çıkan İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Öğretmenlerin Davranış Yönetim Stratejileri”, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 49-70.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener; KILIÇ ÇAKMAK, Ebru; AKGÜN, Özcan Erkan; KARADENİZ, Şirin ve DEMİREL, Funda (2016), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.

ÇANKAYA, İbrahim ve ÇANAKÇI, Hurşit (2011), “Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlarla Başa Çıkma Yolları”, Turkish Studies, 6 (2), 307-316.

ÇAPRI, Burhan, BALCI, Ayşe ve ÇELİKKALELİ, Öner (2010), “İlköğretim Öğretmenlerinin Sınıf İçi İstenmeyen Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması”, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (2), 89-102.

ÇETİN, Barış (2013), “Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14 (1), 255-269.

ÇETİN, Yılmaz (2002), İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları Disiplin Problemleri ile İlgili Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

DENİZ, Kemalettin (2014), “Eğitimde Etkili İletişim”, Türkçe Öğretimi El Kitabı, (Editörler: A. Güzel ve H. Karatay), 521-570, Ankara: Pegem Akademi.

DENİZ, Kemalettin (2015a), “Türkçe Öğretmen Adaylarının Etkili İletişim Dersine Yönelik Beklentileri”, Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3 (2), 63-80.

DENİZ, Kemalettin (2015b), “Türkçe Öğretmeni mi, İletişim Eğitmeni mi?”, Akademik Hayatının 25. Yılında Türkçe Eğitimi Alanının İlk Profesörü Murat Özbay’a Armağan, (Editörler: D. Uçgun ve A.Balcı), 449-461, Ankara: Pegem Akademi.

DÖKMEN, Üstün (1995), İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul: Sistem Yayınları.

GÖKDUMAN, Gökhan (2007), Sınıf Yönetiminde İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Resmi İlköğretim Okulları ve Özel İlköğretim Okullarında Mukayeseli İncelenmesi (Kayseri İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kayseri.

GÖKYER, Necmi ve DOĞAN, Bircan (2016), “İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Nedenlerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26 (1), 93-105.

GÜNEŞ, Firdevs (2011), “Dil Öğretim Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (8), 123-148.

GÜRÜZ, Demet ve TEMEL EĞİNLİ, Ayşen (2008), *Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller*, Ankara: Nobel.

KARA, Mehmet ve KUTAY, Funda (2016), “Dil-Davranış İlişkisi Açısından Ortaokul Öğretmenlerinin Olumsuz Söz ve Davranışları”, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, 15 (5), 315-332.

KARADAĞ, Engin ve ÖNEY, Ahmet (2006), “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Sınıf-İçi Olumsuz Davranışlarının Değerlendirilmesi”, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 119-134.

KARAKAYA, İsmail (2011), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (Editör: A. Tanrıoğen), 57-86, Ankara: Anı Yayıncılık.

KAHRAMAN, Cemile (2006), *Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Önlenmesi ve Giderilmesine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Edirne İli Merkez, Uzunköprü ve Havsa İlçeleri Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

KESKİN, Mehmet Ali (2002), *Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Kullandıkları Baş Etme Yolları*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KOCABEY, Abdullah (2008), 2005 İlköğretim Programının Uygulanması Sırasında Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KUTAY, Funda (2016), *Dil-Davranış İlişkisi Açısından Ortaokul Öğretmenlerinin Olumsuz Söz ve Davranışları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÖZ, Esra Zeynep (2012), Öğretmen, Öğrenci ve Ailelerin İlköğretim II. Kademedeki Gözlenen Disiplin Problemleri ve Baş Etmeden Kullanılan Stratejiler ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

ÖZDAŞ, Faysal (2013), *Ortaokulda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

ÖZER, Bayram, BOZKURT, Necati ve TUNCAY, Abdulkadir (2014), “İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Öğretmenlerin Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri”, *Turkish Journal of Educational Studies*, 1 (2), 152-189.

SADIK, Fatma ve DOĞANAY, Ahmet (2007), “Sınıf İçi İstenmeyen Davranışlarla İlgili Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerinin Karşılaştırılması”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 539-560.

SELÇUK, Ayhan (2007), “Sosyal Bir Davranış Biçimi Olarak Dil”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 503-517.

SİYEZ, Diğdem Müge ((2009), “Liselerde Görev Yapan Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Algıları ve Tepkileri”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 67-80.

TEMİZYÜREK, Fahri, ERDEM, İlhan ve TEMİZKAN, Mehmet (2011), *Konuşma Eğitimi Sözlü Anlatım*, Ankara: Pegem Akademi.

YALÇIN, Süleyman Kaan ve ŞENGÜL, Murat (2007). “Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri”, *Turkish Studies*, 2 (2), 749-769.

YÜCEL, Erdinç (2009), “Günlük İletişimde Dil-Davranış İlişkisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 515-518.

YÜKSEL ŞAHİN, Fulya (2014), “İletişim Becerilerine Genel Bir Bakış”, *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, (Editör: A. Kaya), 31-60, Ankara: Pegem Akademi.